

SHAXSIY MA'LUMOTLARNI HIMOYA QILISH DARAJASINI ANIQLASH

Karajanov Bektimir¹, Shagimbaev Dauranbek¹,

¹TATU Nukus filiali assistenti

Tahdidlar soni va qayta ishlangan ma'lumotlar hajmining oshishi shaxsiy ma'lumotlar operatorlariga qo'yiladigan talablarni belgilaydigan me'yoriy-huquqiy bazani shakllantirishga olib keldi. Axborot tizimlari bir-biridan sezilarli darajada farq qilganligi sababli, davlat idoralari turli darajadagi shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi bilan ta'minlash uchun alohida qoidalarni taqdim etdi.

Shaxsiy ma'lumotlarning xavfsizlik darajasi - bu shaxsiy ma'lumotlarning axborot tizimlari xavfsizligiga tahdidlarni zararsizlantiradigan talablarning bajarilishini tavsiflovchi murakkab ko'rsatkich[1].

Xavfsizlik darajasini aniqlash uchun sub'ektlarning (jismoniy shaxslarning) qayta ishlangan shaxsiy ma'lumotlarining toifalarini, sub'ektlar va tashkilot o'rtasidagi munosabatlar shakliga ko'ra qayta ishlash turini, sub'ektlar sonini, shuningdek turini belgilash kerak[2]. Qayta ishlangan shaxsiy ma'lumotlar toifalari 4 guruhga bo'linadi:

1-guruh - sub'ektning millati va irqi, diniy, falsafiy yoki siyosiy e'tiqodlari, sub'ektning sog'lig'i va o'ta shaxsiy hayoti to'g'risidagi ma'lumotlarni o'z ichiga olgan shaxsiy ma'lumotlarning maxsus toifalari;

2-guruh - **biometrik shaxsiy ma'lumotlar**, ya'ni sub'ektning biologik yoki fiziologik xususiyatlarini tavsiflovchi va shaxsni aniqlash uchun ishlatiladigan ma'lumotlar, masalan, fotosurat yoki barmoq izlari;

3-guruh - **umumiy foydalanish mumkin bo'lgan shaxsiy ma'lumotlar**, ya'ni sub'ektning o'zi tomonidan to'liq va cheksiz kirish huquqiga ega bo'lgan mavzu haqida ma'lumot;

4-guruh - oldingi uchta guruhda ko'rsatilmagan **shaxsiy ma'lumotlarning boshqa toifalari**;

Tashkilotingiz va sub'ektlaringiz o'rtasidagi munosabatlar shakliga ko'ra, qayta ishlash ikki toifaga bo'linadi[2]:

- xodimlarning shaxsiy ma'lumotlarini qayta ishlash (mehnat munosabatlariga ega bo'lgan sub'ektlar);
- tashkilot xodimlari bo'lmagan sub'ektlarning shaxsiy ma'lumotlarini qayta ishlash.

Shaxsiy ma'lumotlarga bo'lgan tahdidlarning turlari:

- 1-toifa tahdidlar: Shaxsiy ma'lumotlarning axborot tizimlarida qo'llaniladigan tizimning dasturiy ta'minotida e'lon qilinmagan imkoniyatlar mavjudligi bilan bog'liq;
- 2-toifa tahdidlar : Shaxsiy ma'lumotlarning axborot tizimlarida qo'llaniladigan amaliy dasturiy ta'minotda e'lon qilinmagan imkoniyatlar mavjudligi bilan bog'liq;
- 3-toifa tahdidlar: Shaxsiy ma'lumotlarning axborot tizimlarida qo'llaniladigan dasturiy ta'minotda e'lon qilinmagan imkoniyatlar mavjudligi bilan bog'liq emas.

Tahdidlarning turini qanday aniqlash tartibga solinmagan, shuning uchun baholash uchun axborot xavfsizligi sohasidagi mutaxassislarni jalb qilish kerak.

Ma'lum bir axborot tizimlardagi shaxsiy ma'lumotlar uchun shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish darajasi quyidagi 1-jadvalga muvofiq belgilanadi:

Shaxsiy ma'lumotlar toifalari		Maxsus			Biometrik	Boshqa			Ommaviy		
Sub'ektlari turi		operator xodimlari emas	operator xodimlari emas	operator xodimlari		operator xodimlari emas	operator xodimlari emas	operator xodimlari	operator xodimlari emas	operator xodimlari emas	operator xodimlari
Sub'ektlari soni		100 mingdan ko'proq	100 mingdan ozroq	har qanday		100 mingdan ko'proq	100 mingdan ozroq	har qanday	100 mingdan ko'proq	100 mingdan ozroq	har qanday
Joriy tahdidlar turi	1	1 C	1 C	1 C	1 C	1 C	2 C	2 C	2 C	2 C	2 C
	2	1 C	2 C	2 C	2 C	2 C	3 C	3 C	2 C	3 C	3 C
	3	2 C	3 C	3 C	3 C	3 C	4 C	4 C	4 C	4 C	4 C

Tahdidni bartaraf etish yo'lini aniqlashdan oldin outsorsing (afzalroq) yoki to'liq vaqtli mutaxassislar tomonidan bajarilishi kerak bo'lgan vazifalardan biri shaxsiy ma'lumotlar toifasini guruhlariga bo'lingan holda belgilashdir[3]:

1. Birinchi toifaga maxsus shaxsiy ma'lumotlar kiradi. Bu, birinchi navbatda, sog'liq holati, ma'lum bir irq yoki dinga mansubligi, shuningdek, falsafiy va siyosiy qarashlar haqidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi.
2. Ikkinchi toifaga odamni fiziologiyasining xususiyatlariga ko'ra aniqlashga imkon beradigan biometrik shaxsiy ma'lumotlar kiradi, masalan, barmoq izi, retinaning naqshlari, fotosuratlar va boshqalar. Bunday shaxsiy ma'lumotdan qonuniy foydalanish uchun sub'ektning yozma roziligini oldindan olish kerak.
3. Uchinchi toifa fuqaro to'g'risidagi hamma uchun ochiq bo'lgan ma'lumotlar bilan ifodalanadi, uni o'zi qayta ishlash uchun taqdim etadi. Tug'ilgan sana, to'liq ism, manzil, telefon raqami, ma'lumoti, kasbi va ijtimoiy tarmoqlar sahifalarida, ma'lumotnomalarda va hokazolarda e'lon qilingan boshqa ma'lumotlar.
4. To'rtinchi toifaga boshqa guruhlariga kiritilmaydigan shaxsiy ma'lumotlar kiradi.

Shaxsiy ma'lumotlar turini aniqlash tashkilotning har bir axborot tizimlari uchun uning xususiyatlarini hisobga olgan holda alohida amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Аверченков, В.И. Организационная защита информации: учеб. пособие./ В.И. Аверченков, М.Ю. Рытов. - Брянск: БГТУ, 2005. -184 с.
2. Аверченков, В.И. Методы и средства инженерно-технической защиты информации/ В.И. Аверченков, Т.Р. Гайнулин, М.Ю. Рытов, А.В. Кувык- лин, - Брянск: БГТУ, 2008. -187 с.
3. Корнев, П. А. Методика нечеткого нейросетевого категорирования персональных данных в информационных системах / П. А. Корнев, Проблемы информационной безопасности. Компьютерные системы. - 2012. -210 с.
4. Т.Саати «Принятие решений - Метод анализа иерархий» Издательство: Москва» Радио и Связь, 1993. -278 с.